NÄKEMINEN JA SILMÄTERVEYS NÄE RY

Lausunto

20.11.2026

Asia: VN/35202/2023

Julkisten hankintojen tuottavuuden ja vaikuttavuuden kansallinen ohjaaminen ja strateginen kehittäminen

1. Miten julkisten hankintojen kansalliset kehittämis- ja neuvontapalvelut toimivat nykyisin?

Voitte kommentoida esimerkiksi kehittämisohjelmia, kuten Hankinta-Suomi-ohjelmaa, sekä julkisrahoitteisia neuvontapalveluja, kuten Julkisten hankintojen neuvontayksikköä ja Suomen Yrittäjien hankintaneuvontaa. Kertokaa, mikä toimii hyvin, millaista hyötyä toiminnasta on ollut ja lisäksi mitä tulisi erityisesti parantaa.

Näkeminen ja silmäterveys Näe ry kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa.

Hankinta-Suomi on vahvistanut hankintayksiköiden, ministeriöiden ja elinkeinoelämän yhteistyötä. Yhteiset työkalut ja Julkisten hankintojen neuvontayksikön tuki yhtenäistävät käytäntöjä. Suomen Yrittäjien alueellinen hankintaneuvonta auttaa pk-yrityksiä osallistumaan kilpailutuksiin ja välittää hankintayksiköille tietoa markkinoista.

Näe katsoo, että tarjoajaneuvonnan merkitys jää selvityksessä liian vähälle huomiolle. Pienelle optisen alan yritykselle henkilökohtainen neuvonta voi ratkaista kilpailutukseen osallistumisen. Määräaikaiset ohjelmat ja vuosittainen rahoitushaku vaikeuttavat pitkäjänteistä työtä. Neuvonnan jatkuvuus ja löydettävyys tulee turvata.

2. Millaista tukea julkisiin hankintoihin tarvitaan ja lisäksi mitä tulisi kehittää jatkossa? Voitte kertoa esimerkiksi, millaista apua, ohjeistusta, koulutusta, neuvontaa, tietoa tai yhteistyötä tarvitaan tulevaisuudessa. Kertokaa myös, mitkä kehittämistarpeet ovat mielestänne tärkeimpiä.

Näe pitää ensisijaisena maksuttoman alueellisen tarjoajaneuvonnan turvaamista. Pk-yritykset tarvitsevat henkilökohtaista apua tarjouspyyntöjen tulkintaan, tarjousten jättämiseen, yhteistarjouksiin ja alihankintaan. Hankintasuunnitelmat, kilpailutuskalenterit ja pienhankintojen ennakkoilmoittaminen parantavat ennakoitavuutta. Pienhankintojen menettelyjen tulee olla yhtenäiset ja kevyet.

Hankintayksiköt tarvitsevat tukea strategiseen valmisteluun, hankintamallien valintaan ja yritysvaikutusten ennakkoarviointiin. Avoimen markkinavuoropuhelun tulee alkaa ennen

kilpailutuksen valmistelua ja mahdollistaa uusien palvelumallien kehittäminen. Hankinnan koon, sopimuskauden ja vaatimusten vaikutukset pk-yritysten osallistumiseen tulee arvioida erityisesti yhteishankinnoissa. Sopimuskauden tulee mahdollistaa kehittäminen ja investoinnit rajoittamatta tarpeettomasti kilpailua. Optometristien ja silmätautien erikoislääkärien suorittamien näön- ja silmäterveystutkimusten, silmälasien sekä näkemisen apuvälineiden hankinnat tulee voida jakaa palveluittain, tuoteryhmittäin tai alueellisesti palveluketjun sujuvuus turvaten. Vaatimukset tulee suhteuttaa hankinnan kohteeseen ja riskeihin.

Näe korostaa, etteivät vähimmäisvaatimukset yksin riitä laadulla kilpailuun. Hyvinvointialueet ja kunnat tarvitsevat yhdessä palveluntuottajien ja käyttäjien kanssa laaditut toimialakohtaiset mallit tarjousten vertailuun ja sopimusseurantaan. Vertailuperusteiden tulee erotella laatua, vaikuttavuutta ja asiakkaan saamaa hyötyä sekä kannustaa kehittämiseen. Optisella alalla keskeisiä ovat saavutettavuus, ammatillinen osaaminen, yksilöllinen sovitus sekä korjaus- ja uusintatarpeet. Hinnan rinnalla tulee arvioida pitkän aikavälin kokonaiskustannuksia.

Hyvinvointialueiden oman tuotannon ja ostopalvelujen vertailuun tarvitaan tietoa, menetelmiä ja analyysitukea. Oman tuotannon todelliset kokonaiskustannukset tulee tehdä näkyviksi. Tuotantotavan valinnan tulee perustua kustannusten, laadun ja vaikuttavuuden vertailuun yhdenmukaisin perustein.

3. Miten kansallinen kehittäminen ja tuki pitäisi järjestää tulevaisuudessa? Ehdottakaa mielestänne parasta tapaa järjestää kansallinen kehittämis- ja tukitoiminta. Voitte hyödyntää selvityksessä esitettyjä skenaarioita tai ehdottaa muuta tapaa. Kertokaa, kuka tai ketkä vastaisivat toiminnasta, miten eri toimijat tekisivät yhteistyötä ja miten toiminnasta voitaisiin jatkossa tehdä mahdollisimman vaikuttavaa, jatkuvaa ja hallinnollisesti tehokasta.

Näe kannattaa kehittämis- ja neuvontatehtävän vakinaistamista lailla olemassa olevalle valtion virastolle. Selvityksen skenaario 9, kevyt virastovetoinen verkostomalli, on perusteltu lähtökohta, jos sekä hankintayksiköiden että tarjoajien neuvonnan pysyvä rahoitus turvataan. Virasto vastaisi koordinoinnista, rahoituksesta ja tulosten seurannasta.

Hankintayksiköiden tuki tulee rakentaa Julkisten hankintojen neuvontayksikön ja Hankinta-Suomen osaamisen varaan. Tuen tulee vahvistaa data- ja kustannusosaamista sekä innovatiivisten, laatu- ja vaikuttavuusperusteisten hankintojen käytännön osaamista. Tarjoajaneuvonnassa tulee hyödyntää Suomen Yrittäjien alueellista verkostoa. Palvelun tulee olla maksuton kaikille yrityksille jäsenyydestä riippumatta. Valtion talousarviossa tulee turvata monivuotinen rahoitus henkilökohtaiseen neuvontaan koko maassa ja alueelliseen yhteistyöhön myös pienille hankintayksiköille. Vastuut ja rahoitus tulee ratkaista ennen Hankinta-Suomen ohjelmakauden päättymistä.

Yhteisen asiointikanavan tulee ohjata yritykset alueellisille neuvojille ja hankintayksiköt omiin tukipalveluihinsa. Viraston tulee koota hankintayksiköt, neuvojat ja toimialajärjestöt säännölliseen yhteistyöhön. Hankintatietovarantoon ja muuhun hankintatietoon perustuvan seurannan tulee olla kevyttä. Mittareiksi soveltuvat tarjousmäärät, uusien tarjoajien ja pk-yritysten osallistuminen, yhden tarjouksen kilpailutusten osuus ja asiakaspalaute. Palveluhankinnoissa tulee seurata myös saatavuutta ja laatutavoitteiden toteutumista.

4. Muuta lausuttavaa

NÄKEMINEN JA SILMÄTERVEYS NÄE RY

Näe esittää, että jatkovalmistelussa selvitetään tarjoajaneuvonnan kattavuus, rahoitustarve ja vaikutus kilpailuun. Tuen kohdentamisessa tulee kuulla erikokoisia yrityksiä, hankintayksiköitä ja toimialajärjestöjä.

Näe ehdottaa optisen alan- ja/tai silmäterveyspalveluiden hankintoja pilotiksi laatukriteerien ja yritysvaikutusten ennakkoarvioinnin kehittämiseen. Pilotissa tulee arvioida osiin jakamisen vaikutuksia tarjousmääriin ja saavutettavuuteen, sekä laatukriteerien erottelevuutta, asiakashyötyä ja kokonaiskustannuksia. Näe ry tarjoaa toimialan asiantuntemuksen valmisteluun.

Panu Tast
Näkeminen ja silmäterveys Näe ry